Chi-Square Goodness-of-Fit Test*

Φώτης Σιάννης
Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Μαθηματικό
fsiannis@math.uoa.gr

February 6, 2009

* Από τις σημειώσεις "Στατιστική Συμπερασματολογία" του Τ. Παπαϊωάννου και τα βιβλία "Mathematical Statistics" του John E. Freund και "Statistical Inference" των George Casella και Roger L. Berger.

ʼΕλεγχος Συγκεκριμένης Πολυωνυμικής Κατανομής

Το πιο γνωστο τέστ καλής προσαρμογής είναι το χ^2 από τον K. Pearson το 1900. Ο έλεγχος αξιολογεί κατά πόσο πολυονυμικές πιθανότητες είναι ίσες με κάποιες υποθετικές τιμές.

[Θ]: ʼΕστω η H_0 ότι k παράμετροι $\{\pi_1, \pi_2, ..., \pi_k\}$ μιας Π.Κ. έχουν τιμές ίσες με κάποιες συγκεκριμένες τιμές $\{\pi'_1, \pi'_2, ..., \pi'_k\}$, όπου $\sum_k \pi_i = \sum_k \pi'_i = 1$. ʼΟταν H_0 αληθής, οι αναμενόμενες τιμές των κατηγοριών είναι της Π.Κ. είναι $m_i \equiv e_i = n\pi_i$, όπου $i = 1, ..., k$. Με βάση τις συχνότητες του δείγματος $\{n_1, n_2, ..., n_k\}$, ο Pearson πρότεινε ώς Σ.Σ.Τ. την ποσότητα

$$X^2 = \frac{\sum(n_i - m_i)^2}{m_i} = \frac{\sum(n_i - n\pi_i)^2}{n\pi_i} \equiv \frac{(o_i - e_i)^2}{e_i},$$

η οποία ακολουθεί ασυμπτωτικά την χ^2_{k-1}. Συνεπώς

$$X^2 = \frac{\sum(n_i - n\pi_i)^2}{n\pi_i} \equiv \frac{(o_i - e_i)^2}{e_i} \sim \chi^2_{k-1}.$$

Σχόλια:

- Ισχύει: $\sum n_i = \sum m_i = n$
- Επίσης: $X^2 = \frac{\sum (n_i - n\pi_i)^2}{n\pi_i} = \sum \frac{n_i^2}{m_i} - n$
- Το p-value δίνετε από τη σχέση

$$P(\chi^2_{k-1} \geq X^2_{observed}).$$

[Π.Χ. 1]: Ζάρι το ρίχνουμε 60 φορές και παίρνουμε τα αποτελέσματα

αποτέλεσμα	1	2	3	4	5	6
συχνότητα	13	19	11	8	5	4

'Εχουμε: $H_0 : \pi_i = \frac{1}{6}$, όπου $i = 1, 2, 3, 4, 5, 6.$

Υπολογίζουμε: $e_i = n \times \pi_i = 60 \times \frac{1}{6} = 10$, άρα

αποτέλεσμα	1	2	3	4	5	6
συχνότητα	13	19	11	8	5	4
αναμενόμενη τιμή $\mid H_0$	10	10	10	10	10	10

Συνεπώς

$$X^2 = \frac{(13-10)^2}{10} + \frac{(19-10)^2}{10} + \frac{(11-10)^2}{10} + \frac{(8-10)^2}{10} + \frac{(5-10)^2}{10} + \frac{(4-10)^2}{10} = 15.5,$$

και

$$X^2_{k-1,\alpha} = X^2_{5,0.05} = 11.1.$$

Οπότε, αφού $X^2 = 15.6 > 11.1 = X^2_{5,0.05}$, απορρίπτουμε την H_0 ότι το ζάρι ειναι αμερόληπτο.

[Π.Χ. 2]: (Θεωρία Mendel): O Mendel διασταύρωσε pea plants of pure yellow strain με φυτά of pure green strain και έκανε την πρόβλεψη ότι το 25% των σπόρων υβριδικών σπόρων 2ης γενιάς θα είανι πράσινοι και 75% κίτρινοι, μιας και κίτρινο είναι το κυρίαρχο είδος (strain). Σε πείραμα με $n = 8023$ σπόρους έλαβε $n_1 = 6022$ κίτρινους και $n_2 = 2001$ πράσινους. 'Αν η υπόθεση του ήταν ορθή τότε οι αναμενόμενες συχνότητες θα ήταν $m_1 = n\pi_1 = 6017.25$ και $m_2 = n\pi_2 = 2005.75$. Συνεπώς

$$X^2 = \frac{(2001-2005.75)^2}{2005.75} + \frac{(6022-6017.25)^2}{6017.25} = 0.015,$$

το οποίο δίνει p-value=0.88, το οποίο επιβεβαιώνει την αρχική θεωρία.

Έλεγχος Πολυωνυμικής Κατανομής με Άγνωστες Παραμέτρους

Όταν οι παράμετροι $\pi_1, \pi_2, ..., \pi_k$ είναι άγνωστοι, θα πρέπει να εκτιμηθούν από τα δεδομένα και μετά να χρησιμοποιηθεί ο τύπος του X^2 με τη διαφορά ότι $e_i = n\hat{\pi}_i$, όπου $\hat{\pi}_i$ οι ΕΜΠ των αγνώστων παραμέτρων και η κατανομή θα είναι χ^2_{k-1-s}, όπου s ο αριθμός των εκτιμώμενων παραμέτρων.

[Θ]: Άν οι παράμετροι $\pi_1, \pi_2, ..., \pi_k$ της Π.Κ. εξαρτώνται από άλλες άγνωστες παραμέτρους, θ,δηλ. $\pi_i = \pi_i(\theta)$, τότε

$$X^2 = \sum \frac{[n_i - n\pi_i(\hat{\theta})]^2}{n\pi_i(\hat{\theta})} \sim \chi^2_{k-1-s}.$$

[Π.Χ.]: Σε πρόβλημα γενετικής μια ομάδα βιολόγων προτείνει μοντέλο τριωνυμικής κατανομής με $\pi_1 = \theta^2$, $\pi_2 = 2\theta(1-\theta)$ και $\pi_3 = (1-\theta)^2$ όπου $0 < \theta < 1$. Εάν $n = 50$ με συχνότητες $n_1 = 15$, $n_2 = 10$ και $n_3 = 25$, να ελεγχθει άν τα δεδομένα ακολουθούν την τριωνυμική κατανομή με τις πιο πάνω πιθανότητες.

[Λύση]: Ελέγχουμε $H_0 : \pi_i = \pi_i'$ έναντι της $H_1 : \pi_i \neq \pi_i'$, όπου π_i' οι πιθανότητες που δίνονται ως συνάρτηση των θ. Παίρνουμε την πιθανοφάνεια

$$L(\theta|n) = \frac{n!}{n_1!n_2!n_3!}\pi_1^{n_1}\pi_2^{n_2}\pi_3^{n_3} = c\theta^{2n_1}[2\theta(1-\theta)]^{n_2}[1-\theta]^{2n_3}$$

ή

$$\log L(\theta|n) = \log c + 2n_1 \log\theta + n_2 \log 2\theta + n_2 \log(1-\theta) + 2n_3 \log(1-\theta)$$

και

$$\frac{\partial \log L(\theta|n)}{\partial\theta} = \frac{2n_1}{\theta} + \frac{n_2}{\theta} - \frac{n_2}{1-\theta} - \frac{2n_3}{1-\theta}$$

οπότε

$$\hat{\theta} = \frac{2n_1 + n_2}{2n}.$$

Με τα δεδομένα που έχουμε παίρνουμε

$$\hat{\theta} = \frac{2 \times 15 + 10}{100} = 0.4.$$

Οπότε παίρνουμε $\hat{\pi}_1 = \hat{\theta}^2 = 0.16$, $\hat{\pi}_2 = 2\hat{\theta}(1-\hat{\theta}) = 0.48$ και $\hat{\pi}_3 = (1-\hat{\theta})^2 = 0.36$ και $e_1 = n\hat{\pi}_1 = 8$, $e_2 = n\hat{\pi}_2 = 24$ και

$e_3 = n\hat{\pi}_3 = 18$. Βάση των πιο πάνω παίρνουμε

$$X^2 = \frac{(15-8)^2}{8} + \frac{(10-24)^2}{24} + \frac{(25-18)^2}{18} = 17$$

και

$$X^2_{k-1-s,\alpha} = X^2_{3-1-1,\alpha} = X^2_{1,0.025} = 5.024.$$

Άρα $X^2 > X^2_{1,0.025}$ και συνεπώς απορρίπτουμε την H_0.

[Π.Χ.] (παρ. 7.2.4. σελ. 285)

Ἑλεγχος Μη Πολυωνυμικής Κατανομής

Ὅταν οι παρατηρήσεις έρχονται από μή Π.Κ. τότε χωρίζουμε τον άξονα των παρατηρήσεων σε k ξένα μεταξύ τους διαστήματα $E_1, E_2, ..., E_k$ και υποόγίζουμε $P(E_1), P(E_2), ..., P(E_k)$ με τη βοήθεια της θεωρητικής κατανομής. Μετά συνεχίζουμε όπως πριν.

[Π.Χ.] (7.2.5, σελ. 289)

Γινόμενο Πολυωνυμικών Κατανομών

Πίνακες Συνάφειας (έλεγχος ανεξαρτησίας)

Έστω ο Πίνακας

	Χαρακ. B						
Χαρακ. A	B_1	B_2	$\ldots$	B_j	$\ldots$	B_c	
A_1	n_{11}	n_{12}	$\ldots$	n_{1j}	$\ldots$	n_{1c}	$n_{1.}$
A_2	n_{21}	n_{22}	$\ldots$	n_{2j}	$\ldots$	n_{2c}	$n_{2.}$
$\vdots$	$\vdots$	$\vdots$	$\vdots$	$\vdots$	$\vdots$	$\vdots$	$\vdots$
A_i	n_{i1}	n_{i2}	$\ldots$	n_{ij}	$\ldots$	n_{ic}	$n_{i.}$
$\vdots$	$\vdots$	$\vdots$	$\vdots$	$\vdots$	$\vdots$	$\vdots$	$\vdots$
A_r	n_{r1}	n_{r2}	$\ldots$	n_{rj}	$\ldots$	n_{rc}	$n_{r.}$
	$n_{.1}$	$n_{.2}$	$\ldots$	$n_{.j}$	$\ldots$	$n_{.c}$	n

Εάν η πιθανότητα π_{ij} μια παρατήρηση να ανήκει στο κελί της γραμμής i και της στήλης j, τότε

$$\pi_{i.} = \sum_j \pi_{ij}$$

είναι η πιθανότητα η παρατήρηση να ανήκει στην γραμμή i και

$$\pi_{.j} = \sum_i \pi_{ij}$$

η αντίστοιχη πιθανότητα η παρατήρηση να ανήκει στην στήλη j.

Έτσι ελέγχουμε

$$H_0 : \pi_{ij} = \pi_{i.}\pi_{.j} \text{ έναντι της } H_1 : \pi_{ij} \neq \pi_{i.}\pi_{.j}.$$

Η από κοινού κατανομή των τ.μ. n_{ij} είναι η Π.Κ. και όπως μέχρι τωρα, υπολογίζουμε

$$X^2 = \sum_i \sum_j \frac{(n_{ij} - e_{ij})^2}{e_{ij}}$$

με ασυμπτωτική κατανομή χ^2 με $rc-1$ Β.Ε. λόγω της σχέσης $\sum p_{ij} = 1$. Άν λοιπόν τα $\pi_{i.}$ και $\pi_{.j}$ γνωστά τότε λειτουργούμε όπως και πρίν με κ.π.

$$X^2 \geq \chi^2_{rc-1,\alpha}.$$

Όταν όμως τα $\pi_{i.}$ και $\pi_{.j}$ άγνωστα, τότε υπολογίζουμε τους ΕΜΠ που είναι (όταν ισχύει η H_0)

$$\hat{\pi}_{i.} = \frac{n_{i.}}{n} \quad \text{και} \quad \hat{\pi}_{.j} = \frac{n_{.j}}{n}.$$

Έτσι η σ.σ.

$$X^2 = \sum_i \sum_j \frac{(n_{ij} - e_{ij})^2}{e_{ij}}$$

υπολογίζεται με

$$e_{ij} = n\hat{\pi}_{ij} = \frac{n_{i.}n_{.j}}{n}$$

και κ.π.

$$X^2 \geq \chi^2_{(r-1)(c-1),\alpha},$$

αφού οι Β.Ε. είναι $rc - 1 - [(r-1) + (c-1)]$.

[Π.Χ.]: (7.4.1 - σελ. 300)